

Wstępne wnioski z badania innowacyjności przedsiębiorstw zrealizowanego w ramach projektu „Barometr Innowacyjności województwa warmińsko-mazurskiego”¹ realizowanego przez Warminsko-Mazurską Agencję Rozwoju Regionalnego w Olsztynie oraz Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w Gdańsku.

Charakterystyka badanych przedsiębiorstw

W badaniu wzięło udział 400 firm z województwa warmińsko-mazurskiego – 40,84% z nich ma swoją siedzibę w podregionie elbląskim, 30,42% w ełckim, a 28,74% pochodzi z podregionu olsztyńskiego.

Zdecydowaną większość firm w regionie stanowią tzw. mikroprzedsiębiorstwa (firmy zatrudniające mniej niż 10 osób) – odsetek takich firm w województwie warmińsko-mazurskim wahał się od 82,96% w roku 2003 do 95,65% w roku 2006. Małe przedsiębiorstwa (poniżej 50 pracowników) stanowiły w tych latach od 3,62% do 5,27% ogółu przedsiębiorstw w regionie. Odsetek firm średnich (50-249 pracowników) i dużych (powyżej 250 zatrudnionych) jest znikomy – w 2006 roku takich firm było łącznie 0,69%.

Blisko jedna czwarta firm (23,02%) osiągnęła w 2005 roku przychody ze sprzedaży w wysokości do 100 tys. zł. Niewiele więcej przedsiębiorstw (25,88%) uzyskało w tym samym roku przychody ze sprzedaży wielkości rzędu 100-500 tys. zł. Łącznie firmy, które zanotowały przychody ze sprzedaży nie większe niż pół miliona złotych, stanowią zatem prawie połowę populacji przedsiębiorstw z regionu.

Przychody ze sprzedaży wzrosły w latach 2003-2005 w przypadku 38,68% firm, spadły w 25,16% przedsiębiorstwach, natomiast 27,88% z nich nie zanotowało istotnych zmian w tym zakresie. W firmach, które zanotowały wzrost wielkości przychodów, najczęściej była

¹ Celem barometru innowacyjności BI jest systematyczna, coroczna ocena poziomu innowacyjności przedsiębiorstw w województwie. Barometr ma pełnić istotną rolę w systemie monitoringu i ewaluacji Regionalnej Strategii Innowacyjności dla województwa warmińsko-mazurskiego.

to zmiana rzędu 9-15%, natomiast spadek wielkości przychodów przeważnie był bardziej odczuwalny (w przypadku ponad jednej trzeciej firm, których przychody ze sprzedaży zmniejszyły się, był to spadek o co najmniej 35%).

Ponad połowa firm z regionu jest innowacyjna, ale najczęściej jest to jedynie innowacyjność na skalę firmy

Spośród przedsiębiorstw województwa warmińsko-mazurskiego ponad połowa (56%) w ciągu ostatnich 3 lat wprowadziła na rynek innowacyjne produkty lub usługi. Więcej innowacyjnych firm było w sektorze przemysłowym niż usługowym. Nowe produkty lub usługi wprowadziło na rynek w ciągu ostatnich 3 lat 65% przedsiębiorstw sektora przemysłu przetwórczego oraz 55% firm z sektora usługowego. W latach 2003-2005 jedynie nieco ponad 25 % przedsiębiorstw wprowadziło na rynek takie produkty/usługi, które były innowacyjne w skali kraju, a nie tylko innowacyjne z punktu widzenia firmy. Należy przy tym zaznaczyć, że 90,5% z nich stanowią firmy należące do sektora usług.

Jednocześnie w okresie 2003-2005 blisko jedna czwarta firm wprowadziła nowe lub znacząco ulepszone procesy produkcyjne.

Występuje duże zróżnicowanie poziomu innowacyjności firm w zależności od rynku na jakim działa firma. Bardziej innowacyjne są przedsiębiorstwa, które sprzedają swoje produkty na rynki zagraniczne i rynek krajowy. Najbardziej innowacyjna jest grupa firm, w sprzedaży których istotne znaczenie ma eksport – nowe lub znacząco ulepszone produkty lub usługi wprowadziło na rynek aż 93,1% przedsiębiorstw, dla których eksport stanowi od 25% do 50% sprzedaży oraz 85,8% firm sprzedających więcej niż połowę swoich produktów/usług za granicę.

Aż 48% przedsiębiorstw z regionu warmińsko-mazurskiego przyznało, że nie angażowało się w działalność innowacyjną w roku 2005. Ponad jedna trzecia przedsiębiorstw wśród działalności innowacyjnej wymieniła szkolenia, zaś 23% - zakup maszyn i urządzeń. Z kolei zaangażowanie w działalność marketingową zadeklarowało 14% firm z regionu. Jedynie 7,25% firm wskazało, iż zakupiło „inną zewnętrzną wiedzę”, a jedynie nieliczne angażowały się w działalność badawczo-rozwojową czy to poprzez prowadzenie własnych prac B+R (2%) czy poprzez zakup prac od podmiotów zewnętrznych 0,8%.

Działalność innowacyjna firm koncentruje się na działaniach w zakresie szkoleń i marketingu oraz zakupie wiedzy ucieleśnionej w postaci maszyn i urządzeń

Jedynie nieco ponad połowa 51,5% przedsiębiorstw z regionu angażowało się w działalność innowacyjną. Zazwyczaj przedsiębiorstwa ponosiły nakłady na działania miękkie tj. szkolenia, marketing oraz zakup nowych maszyn i urządzeń. Jedynie 7,25% firm wskazało, iż zakupiło „inną zewnętrzną wiedzę”, a jedynie nieliczne angażowały się w działalność badawczo-rozwojową czy to poprzez prowadzenie własnych prac B+R (2%) czy poprzez zakup prac od podmiotów zewnętrznych 0,8%.

Dominującym modelem innowacji są innowacje ciągnięte przez rynek. Głównymi źródłami informacji dla działalności innowacyjnej są źródła wewnętrzne oraz partnerzy biznesowi

Najważniejsze źródła informacji dla wprowadzania innowacji to przede wszystkim otoczenie biznesowe, źródła wewnętrzne, a także różnego rodzaju źródła ogólnodostępne. Wśród źródeł wewnętrznych najważniejszym źródłem informacji są pracownicy firmy (na co wskazywało 21% przedsiębiorstw) oraz w zdecydowanie mniejszym stopniu (10% wskazań) własny dział rozwojowy/B+R. Spośród partnerów zewnętrznych kluczowym źródłem informacji dla działalności innowacyjnej są odbiorcy, na których wskazywało aż 37% firm oraz w nieco mniejszym stopniu konkurenci (26%) oraz dostawcy (23%). Istotnym źródłem informacji dla działalności innowacyjnej firm regionu są również źródła ogólnodostępne typu: różnego rodzaju szkolenia, targi i konferencje. Niewielki odsetek (mniej niż 1%) przedsiębiorstw jako źródło dla działalności innowacyjnej wskazuje na zakup wiedzy od specjalistycznych podmiotów zewnętrznych: firm konsultingowych (5%), jednostek naukowych (2%) lub na współpracę z takimi jednostkami – na współpracę z jednostkami naukowymi jako źródło dla działalności innowacyjnej wskazało jedynie 1% firm.

Hierarchia źródeł dla działalności innowacyjnej przedsiębiorstw województwa warmińsko-mazurskiego przekłada się bezpośrednio na zakres wprowadzanych innowacji – są to głównie

innowacje w skali firmy – nie będące nowością w skali całej branży. Pośrednim potwierdzeniem tego są również motywy jakimi kierowały się firmy, wprowadzając innowacyjne produkty i usługi. Głównymi czynnikami skłaniającymi firmy do innowacji były presja ze strony odbiorców (w przypadku 67% firm, które wprowadziły innowacje), rozszerzenie dotychczasowego asortymentu (36% firm) oraz presja ze strony konkurentów krajowych (23%). Jedynie 17% przedsiębiorstw jako czynnik skłaniający do wdrożenia innowacji wskazało pojawienie się nowych możliwości technologicznych co stanowi o znacznym poziomie nowoczesności danego rozwiązania.

Ograniczona liczba przedsiębiorstw dysponująca wysokim potencjałem innowacyjnym

Przeprowadzone badanie wyraźnie wskazuje, iż wśród przedsiębiorstw z regionu Warmii i Mazur istnieje stosunkowo ograniczona liczba przedsiębiorstw dysponujących wysokim potencjałem innowacyjnym. Jedynie 26% firm wprowadziło innowacyjne produkty i usługi, które były nowością w skali kraju. Jedynie 5,2% posiada jednostkę zajmującą się rozwojem nowych produktów i technologii² – aż $\frac{3}{4}$ z nich wprowadziło innowacyjne produkty i rozwiązania. Jeszcze mniej przedsiębiorstw angażowało się w działalność badawczo – rozwojową czy to poprzez prowadzenie własnych prac B+R (2%) czy poprzez zakup prac od podmiotów zewnętrznych 0,8%. W zakresie działalności B+R niekorzystnie wygląda porównanie przedsiębiorstw z województwa warmińsko-mazurskiego z małymi i średnimi przedsiębiorstwami³ z obszaru całego kraju, gdzie po 7% firm prowadziło własną działalność badawczo-rozwojową oraz zakupiło gotową technologię w postaci dokumentacji i praw, a zlecenie prac badawczo-rozwojowych podmiotom zewnętrznym deklarowało 4% przedsiębiorstw.

Przedsiębiorstwa finansują działalności innowacyjną głównie w oparciu o środki własne

² Nie jest to zjawisko zaskakujące, gdyż w Polskich małych i średnich przedsiębiorstwach (zatrudniających do 250 pracowników) odsetek firm, które posiadają taką jednostkę wyniósł jedynie 4 % (źródło: Innowacyjność polskich MSP... Warszawa 2006.)

³ Dane na podstawie badania MSP przeprowadzonego przez PENTOR oraz IBnGR na zlecenie PARP. Badanie przeprowadzone zostało na losowej próbie małych i średnich przedsiębiorstw (zatrudniających do 25 pracowników) z obszaru całego kraju.

Przedsiębiorstwa z województwa warmińsko-mazurskiego, które angażowały się w działalność innowacyjną finansowały ją głównie w oparciu o środki własne – wypracowane zyski (79% firm) oraz zasilanie kapitałowe od właścicieli, rodziny lub przyjaciół (11% firm). Większość środków ze źródeł zewnętrznych na działalność innowacyjną przedsiębiorstwa uzyskiwały poprzez kredyty bankowe. Wsparcie publiczne w postaci dotacji zostało wykorzystane jedynie przez 4% firm z regionu, które angażowały się w działalność innowacyjną. Ponadto 2% finansowało własną działalność innowacyjną poprzez zasilanie finansowe z funduszy VC, aniołów biznesu oraz innych podmiotów. Żaden podmiot nie skorzystał z funduszy pożyczkowych na finansowanie działalności innowacyjnej.

Czynniki ekonomiczne są postrzegane przez przedsiębiorców jako podstawowa bariera ograniczająca działalność innowacyjną w ich firmach. Bariera finansowa jest również wskazywana jako jeden z głównych czynników ograniczających współpracę przedsiębiorstw ze środowiskiem naukowym.

Firmy bardziej dynamiczne, dysponujące potencjałem rozwojowym korzystają ze wsparcia publicznego

W latach 2003-2005 o wsparcie publiczne w zakresie prowadzonej działalności innowacyjnej ubiegało się 11,9% przedsiębiorstw z regionu warmińsko-mazurskiego. Większość z nich (63%) uczyniła to z zamiarem pozyskania środków na inwestycje, istotnym motywem ubiegania się o takie wsparcie była również chęć zakupu licencji (20,8% przypadków) oraz potrzeba uzyskania doradztwa (17,6%). O wsparcie publiczne na cele związane z pracami badawczo-rozwojowymi wnioskowało z kolei 12,9% firm z regionu.

O wsparcie publiczne zdecydowanie częściej ubiegają się firmy, które dysponują większym potencjałem rozwojowym. W przypadku firm, które ubiegały się o wsparcie publiczne przychody ze sprzedaży wzrosły – 59,3% w roku 2005, podczas gdy w przypadku pozostałych firm jedynie 35,7% zanotowało w tym samym okresie wzrost przychodów ze sprzedaży. Jeszcze większa dysproporcja na korzyść firm dysponujących większym potencjałem rozwoju występuje wśród firm, które ostatecznie uzyskały pomoc publiczną.

Aż 84,9% firm, które uzyskały takie wsparcie zanotowało wzrost przychodów, a wśród tych, którzy ubiegali się, ale ostatecznie nie uzyskali wsparcia odsetek ten wyniósł 51,9%. Dane te wyraźnie pokazują, iż system pomocy publicznej dla przedsiębiorstw preferuje firmy mające potencjał wzrostowy.

Najbardziej pożądanym rodzajem wsparcia publicznego przy wdrażaniu nowych rozwiązań w firmie jest wsparcie o charakterze finansowym – zainteresowanie tego typu wsparciem wyraziło 73,07% firm z regionu warmińsko-mazurskiego. Wsparciem w postaci szkoleń byłoby zainteresowanych 20,47% przedsiębiorstw, doradztwem – 18,5%, zaś dostępem do informacji – 5,66%. Brak zainteresowania uzyskaniem wsparcia publicznego przy wdrażaniu nowych rozwiązań w firmie wyraziło 13,48% przedsiębiorstw.

Brak postrzegania szkoleń jako sposobu na poprawę kwalifikacji pracowników i istotnego czynnika podnoszącego poziom konkurencyjności firmy

W opinii 54,5% przedsiębiorstw z województwa ich pracownicy posiadają wysokie lub bardzo wysokie kwalifikacje. Za wystarczające kwalifikacje swoich pracowników uznaje 38,4% firm, natomiast za niewystarczające lub bardzo niskie – 3,6%. Jednocześnie jedynie 27% przedsiębiorstw wskazało, iż ich pracownikom brakuje określonego rodzaju kompetencji/wiedzy - najczęściej wymieniano wiedzę specjalistyczną/zawodową.

Konsekwencją tego jest fakt, iż przedsiębiorstwa w bardzo ograniczonym stopniu podnoszą kwalifikacje swoich pracowników. Jedynie w 65% firm pracownicy uczestniczą w szkoleniach min. raz do roku (z czego połowa uczestniczy jedynie raz do roku). W większości przypadków szkolenia pracowników miały charakter bezpłatnych szkoleń otwartych (45,34%) bądź odpłatnych szkoleń realizowanych wyłącznie dla pracowników firmy przez podmiot zewnętrzny (35,51%).

Nie wszystkie przedsiębiorstwa wykorzystują technologie ICT w swojej działalności.

Większość przedsiębiorstw z regionu warmińsko-mazurskiego (88,91%) deklaruje posiadanie połączenia do Internetu. Nieco ponad jedna trzecia z nich korzysta z łącza szerokopasmowego, niewiele mniej firm łączy się z Internetem przy użyciu modemu analogowego.

Najbardziej popularnymi zastosowaniami Internetu wśród firm z regionu są: korzystanie z usług bankowości elektronicznej (63,2%), kontaktowanie się z klientami i kooperantami (61,%) oraz ściąganie dokumentów i formularzy, np. podatkowych, ZUS itp. (59,4%).

Posiadanie własnej strony internetowej deklaruje jedynie 55,12% firm z regionu warmińsko-mazurskiego. Zdecydowana większość firmowych stron www zawiera informacje teleadresowe oraz informacje o ofercie firmy, natomiast w znacznie mniejszej ilości przypadków strona internetowa przedsiębiorstwa umożliwia złożenie zamówienia bądź dokonanie zakupu produktu danej firmy poprzez sklep internetowy.